

УДК 339.3:338.124.4(477)

Гринів В. Б.,

vhryniv@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-3721-6574,

здобувач, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ВНУТРІШНЯ ТОРГІВЛЯ ЯК СТРУКТУРНИЙ ЧИННИК ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація. Внутрішня торгівля, виконуючи функцію системного посередника між формуванням доходів і їх трансформацією у платоспроможний попит, може відігравати ключову роль у підтриманні безперервності економічного кругообігу. Водночас питання її структурної стійкості, проциклічності та потенціалу як драйвера економічного відновлення потребують поглибленого теоретико-емпіричного обґрунтування. Статтю присвячено дослідженню структурної ролі внутрішньої торгівлі у відтворювальній моделі економіки України в умовах післявоєнного відновлення. Показано, яким чином внутрішня торгівля забезпечує посередництво, безперервність економічного кругообігу та інтеграцію виробничих, а також споживчих процесів у системі трансформації доходів у платоспроможний попит. Проаналізовано механізм трансмісії впливу торговельної діяльності на макроекономічну динаміку та виявлено фактори формування мультиплікативних ефектів у суміжних секторах. Проаналізовано структурну динаміку валового внутрішнього продукту за кінцевим використанням, виявлено посилення ролі внутрішнього попиту у формуванні економічної конфігурації в умовах втрати частини зовнішніх ринків. З'ясовано умови збереження відносної стабільності частки внутрішньої торгівлі у ВВП і валовій доданій вартості в період глибокого геополітичного шоку повномасштабної війни, що доводить адаптаційну спроможність галузі та доцільність її інтеграції у базові відтворювальні процеси післявоєнної відбудови. Оцінено еластичність валової доданої вартості торгівлі відносно ВВП, виявлено тенденції помірної проциклічності та випереджальної динаміки у фазі економічного відновлення. Обґрунтовано доцільність розгляду внутрішньої торгівлі як одного із ключових драйверів післявоєнного відновлення економіки України з урахуванням її ролі у формуванні платоспроможного попиту та забезпеченні фіскальної спроможності держави. Доведено, що внутрішня торгівля потенційно здатна виконувати прискорювальну функцію у процесах стабілізації макроекономічної системи. Отримані результати можуть бути використані у процесі формування стратегічних підходів до розвитку внутрішнього ринку та під час модернізації торговельної інфраструктури в умовах структурної трансформації економіки.

Ключові слова: внутрішня торгівля, післявоєнне відновлення, відтворювальна модель економіки, структурна трансформація, сукупний попит, еластичність, макроекономічна стабілізація.

Hryniv V. B.,

vhryniv@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-3721-6574,

Postgraduate, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

DOMESTIC TRADE AS A STRUCTURAL FACTOR IN THE POST-WAR RECOVERY OF UKRAINE'S ECONOMY

Abstract. Internal trade, acting as a systemic intermediary between income generation and its transformation into effective demand, can play a key role in maintaining the continuity of the economic cycle. At the same time, the issues of its structural stability, pro-cyclicality, and potential as a driver of economic recovery require in-depth theoretical and empirical substantiation. The article is devoted to the study of the structural role of domestic trade in the reproduction model of the economy of Ukraine in the conditions of post-war recovery. It is shown how domestic trade ensures mediation, continuity of the economic cycle and integration of production and consumption processes in the system of transformation of income into effective demand. The mechanism of transmission of the impact of trade activity on macroeconomic dynamics is analyzed and factors of formation of multiplicative effects in related sectors are identified. The structural dynamics of gross domestic product by final use is analyzed, and the strengthening of the role of domestic demand in the formation of the economic configuration in the conditions of loss of part of external markets is revealed. The conditions for maintaining the relative stability of the share of domestic trade in GDP and gross value added during the period of deep geopolitical shock of a full-scale war have been clarified, which proves the adaptive capacity of the industry and the expediency of its integration into the basic reproductive processes of post-war reconstruction. The elasticity of gross value added of trade relative to GDP has been assessed, and trends of moderate pro-cyclicality and

leading dynamics in the phase of economic recovery have been identified. The expediency of considering domestic trade as one of the key drivers of the post-war recovery of the Ukrainian economy has been substantiated, taking into account its role in the formation of solvent demand and ensuring the fiscal capacity of the state. It has been proven that domestic trade is potentially capable of performing an accelerating function in the processes of stabilizing the macroeconomic system. The results obtained can be used in the formation of strategic approaches to the development of the domestic market and the modernization of trade infrastructure in the conditions of structural transformation of the economy.

Keywords: domestic trade, post-war recovery, economic reproduction model, structural transformation, aggregate demand, elasticity, macroeconomic stabilization.

JEL Classification: E32, L81, O11, R11

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-85-21>

Постановка проблеми. Повномасштабна війна спричинила глибоку кризу української економіки, що проявився у різкому скороченні виробництва, втраті частини територіального та експортного потенціалу, трансформації просторової конфігурації ринку та зміні структури сукупного попиту. За таких умов особливої ваги набуває пошук внутрішніх джерел економічної динаміки, здатних забезпечити стабілізацію відтворювальних процесів та сформувати основу післявоєнного відновлення. Внутрішня торгівля, виконуючи функцію системного посередника між формуванням доходів і їх трансформацією у платоспроможний попит, може відігравати ключову роль у підтриманні безперервності економічного кругообігу. Водночас питання її структурної стійкості, проциклічності та потенціалу як драйвера економічного відновлення потребують поглибленого теоретико-емпіричного обґрунтування, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі проблематика розвитку внутрішньої торгівлі розглядається переважно в контексті структурної модернізації національної економіки, трансформації споживчого попиту та внутрішнього ринку. Так, П. Куцик обґрунтовує роль торгівлі як елемента інфраструктури товарного обігу та чинника забезпечення збалансованості між виробництвом і споживанням, акцентуючи увагу на міжгалузевих зв'язках і взаємодії з іншими секторами економіки [5], однак поза межами аналізу науковця залишилось кількісне оцінювання чутливості сектору до макроекономічних коливань. О. Трут присвятила аналіз закономірностям і тенденціям розвитку внутрішньої торгівлі для визначення інституційних передумов стабілізації національної економіки України [12], водночас її дослідження не охоплювало періодів значних екзогенних шоків.

Значна частина досліджень висвітлює різні аспекти функціонування торгівлі в умовах кризових явищ. Так, Н. Попадинець аналізував механізми стабілізації в умовах війни, наголошуючи на критичному порушенні ланцюгів постачання та необхідності інституційної підтримки, логістичної стабілізації та оновленні цінової політики [9]. О. Щербакова проаналізувала фактори стійкості економіки [13]. О. Дороніна зі співавт. ґрунтовно проаналізували макроекономічну динаміку перших

років повномасштабної війни і здійснили консенсус-прогноз їхніх змін [3]. Однак жодне з представлених досліджень не розглядало відтворювальну роль торгівлі в системі забезпечення економічного зростання України.

Окремі науковці аналізують регіональну диференціацію торговельної інфраструктури, зокрема М. Мельник зі співавт. дослідили динаміку просторової концентрації за видами економічної діяльності в умовах війни [6]. Ю. Тимейчук запропонував інтегрований підхід до синхронізації стратегічних і територіальних рішень [11], однак в працях дослідників не виявлялась роль торговельної галузі для забезпечення просторової інтеграції економіки. Проблематика післявоєнної трансформації економіки України також активно досліджується, однак присутність торговельного сектору в дослідженнях найчастіше обмежується зовнішньоторговельними аспектами. Так, оцінюючи перспективи економічного відновлення, Ю. Орел зі співавт. аналізують окремі сектори економіки, пропонуючи глобалізаційні напрями відновлення із одночасним збереженням національних інтересів України [8]. А. Стіскун наголошує на важливості структурного реформування торговельної галузі для забезпечення післявоєнного стійкого ефективного функціонування [10], однак галузевий аспект функціонування торгівлі як системного посередника відтворювальних процесів залишається недостатньо конкретизованим.

У працях зарубіжних учених торгівля розглядається переважно через призму взаємозв'язку фінансового розвитку, споживчого попиту та економічного зростання. Зокрема, С. Raghutla доводить, що розвинена система товарного обігу сприяє підвищенню ефективності розподілу ресурсів і прискоренню економічної динаміки [19]. Z Zhang зі співавт. дослідили роль торгівлі у подоланні екзогенних шоків та її вплив на стає зростання продуктивності [23]. Е. Dhune зі співавт. підкреслювали значення внутрішнього ринку як компенсаторного механізму у періоди зовнішніх шоків, акцентуючи увагу на ролі споживання в підтриманні виробничої активності, однак без деталізації галузевих структурних пропорцій [15]. У межах досліджень постконфліктного відновлення торгівлі R. Migeed наголошує на необхідності диверсифікації внутрішніх джерел зростання та розвитку локальних ланцюгів доданої вартості [18]. Окремі дослідження

присвячені цифровізації торговельних процесів та впливу омніканальних форматів збуту на продуктивність економічної системи, зокрема M. Taufikurrahman та A. Firdaus виявляли можливості цифровізації для стимулювання продуктивності в торговельному процесі [20]. Попри наявність значної кількості досліджень з післявоєнного відновлення та розвитку внутрішньої торгівлі, недостатньо розкритими залишаються питання її ролі як системного елемента відтворювального механізму.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування ролі внутрішньої торгівлі як структурного чинника післявоєнного відновлення економіки України через аналіз її функцій у відтворювальній моделі формування внутрішнього попиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних економічних системах внутрішня торгівля є структурно важливим компонентом відтворювального механізму, що забезпечує безперервність руху ресурсів, доходів і попиту між економічними агентами. Її функціонування визначає ефективність взаємодії виробництва та кінцевого споживання, формуючи завершальну фазу економічного кругообігу, у межах якого створена вартість конвертується у фінансові потоки, трансформується та повертається у виробничу систему як новий платоспроможний попит. Таким чином, торгівля виконує функцію інституційного та інфраструктурного посередника між виробниками та споживачами, зменшуючи трансакційні витрати, прискорюючи оборот капіталу та забезпечуючи стабільність економічних зв'язків (рис. 1), а розвиток її інфраструктури можна розглядати як основну передумову ефективної реалізації виробничого потенціалу економіки.

Вплив внутрішньої торгівлі на економічне зростання реалізується передусім через механізм сукупного споживчого попиту, який можна вважати ключовим фактором коротко- та середньострокової економічної динаміки. Відповідно, активність внутрішньої торгівлі варто сприймати як випереджальний індикатор змін економічної кон'юнктури [17]. Розширення торговельної діяльності стимулює попит на продукцію суміжних галузей, передусім транспорту і логістики, складської інфраструктури, фінансових та цифрових сервісів, маркетингових і сервісних послуг, водночас формується ланцюг вторинних економічних ефектів, підсилюючи вплив торгівлі на валову додану вартість [22]. Інтеграційна функція торгівлі дозволяє поєднати локальних виробників із кінцевими споживачами, сприяючи розвитку та диверсифікації економічної структури. Сучасні тенденції поєднання цієї функції з цифровими інструментами збуту прискорюють швидкість обігу товарів і розширюють доступ до ринку навіть за обмежених фізичних логістичних можливостей.

З позицій макроекономічної стабільності внутрішня торгівля також виконує роль механізму перерозподілу доходів між секторами економіки та регіонами. Через торговельні мережі відбувається вирівнювання територіальних дисбалансів споживання, підтримується економічна активність у

регіонах із нижчим рівнем виробничої концентрації, що особливо важливо для України через значні просторові асиметрії розвитку, які лише посилюються в умовах повномасштабної війни.

У період післявоєнного відновлення навантаження на торговельну галузь зростає через необхідність реставрації експортних можливостей, розбудову виробничої та транспортної інфраструктури, а також зміни зовнішньоекономічної кон'юнктури. Компенсаторні функції внутрішнього ринку дозволяють частково замінити втрачений зовнішній попит і забезпечити мінімально необхідний рівень економічної активності. Активізація внутрішньої торгівлі сприятиме швидшому відновленню підприємницької діяльності, оскільки саме торговельний сектор характеризується відносно низькими бар'єрами входу, високою адаптивністю та коротшими інвестиційними циклами порівняно з капіталомісткими галузями. Водночас внутрішня торгівля може бути платформою структурної модернізації вітчизняної економіки, стимулюючи впровадження інноваційних бізнес-моделей, цифрових каналів збуту та нових логістичних рішень. Модернізація торговельних процесів здатна підвищувати загальну продуктивність економічної системи через скорочення витрат обігу, підвищення прозорості ринку та ефективніший розподіл ресурсів.

Невизначеність часу й масштабів післявоєнних трансформацій, сформованих під впливом воєнних втрат, демографічних змін та обмежень зовнішньоекономічної діяльності, дозволяє на сьогодні говорити лише про ймовірні контури відновлювальної економіки [1]. У цьому сенсі післявоєнний період варто розглядати як фазу структурної адаптації, в межах якої змінюватимуться пропорції попиту і пропозиції, трансформуватиметься територіальна організація ринку та посилюватиметься роль внутрішніх джерел економічної динаміки [16].

Трансформацію структури сукупного попиту ми розглядаємо як неминучий наслідок післявоєнного перерозподілу пріоритетності споживчих потреб через необхідність відновлення житлового фонду, придбання товарів першої необхідності, ремонтні роботи, облаштування домогосподарств, а також розвиток локальних ринків послуг. Еволюція споживчої моделі формуватиме специфічний відновлювальний попит, здатний стимулювати відповідні сегменти виробництва і торгівлі. Досвід економік, що проходили через масштабні шоки, свідчить, що саме внутрішній попит у перші роки відновлення часто відіграє роль базового стабілізатора економічної активності [14]. Зі свого боку це спричинить зміну пропозиції, а відтак виробничі програми будуть акцентовані на товари і послуги відновлювального характеру, що призведе до відповідної адаптації логістичних ланцюгів та збутових каналів. Натомість внутрішня торгівля не лише відображатиме зміни попиту, а й сприятиме їх формуванню через структуру асортименту, цінову політику та територіальну доступність товарів.

Посилення ролі внутрішнього компонента у формуванні валового продукту підтверджує аналіз структурної динаміки ВВП України за кінцевим використанням (табл. 1).

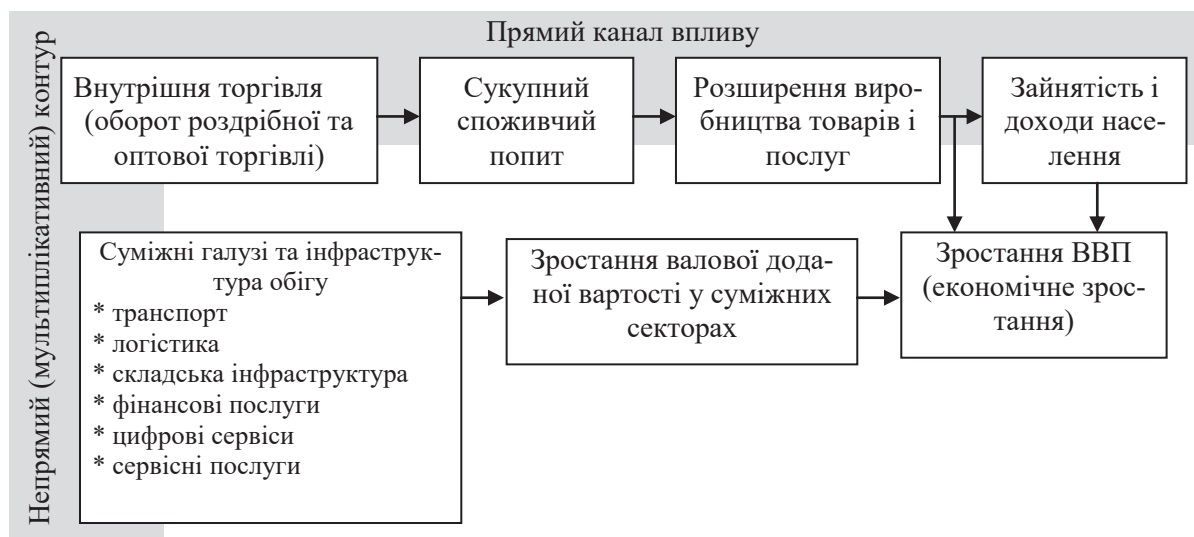

Рис. 1. Механізм трансмісії впливу внутрішньої торгівлі на економічне зростання

Джерело: сформовано автором

Таблиця 1

Структурна динаміка ВВП України за кінцевим використанням у 2015-2024 рр.

Рік	Номінальний ВВП	Споживчі витрати		Валове нагромадження		Експорт товарів та послуг		Імпорт товарів та послуг	
		млрд грн	% ВВП	млрд грн	% ВВП	млрд грн	% ВВП	млрд грн	% ВВП
2015	1566,7	1409,8	90	221,0	14,1	770,1	49,2	-834,1	-53,2
2016	1979,5	1715,6	86,7	303,3	15,3	1044,5	52,8	-1084,0	-54,8
2017	2383,2	2018,9	84,7	512,8	21,5	1174,6	49,3	-1323,1	-55,5
2018	2982,9	2552,5	85,6	618,9	20,7	1430,2	47,9	-1618,7	-54,3
2019	3558,7	3196,8	89,8	668,0	18,8	1608,9	45,2	-1914,9	-53,8
2020	3974,6	3785,1	95,2	500,6	12,6	1636,4	41,2	-1947,6	-49
2021	4194,1	3923,2	93,5	315,0	7,5	1637,4	39	-1681,5	-40,1
2022	5459,6	4766,6	87,3	754,4	13,8	2224,7	40,7	-2286,1	-41,9
2023	5191,0	5408,2	104,2	654,6	12,6	1840,6	35,5	-2712,3	-52,3
2024	6537,8	6916,7	105,8	989,2	15,1	1868,9	28,6	-3237,0	-49,5

Джерело: сформовано за даними [7]

Таблиця 2

Частка оптової та роздрібно торгівлі у ВВП та валовій доданій вартості України у 2015-2024 рр. (у постійних цінах 2021 р., млрд грн)

Рік	ВВП усього по Україні	Частка торгівлі у ВВП, %	ВДВ усього по Україні	ВДВ торгівлі	Частка торгівлі у ВДВ, %
2015	4888,7	12,5	4110,8	610,4	14,9
2016	5008,0	12,7	4224,9	636,6	15,1
2017	5126,2	12,7	4310,4	652,0	15,1
2018	5305,0	12,9	4481,0	682,7	15,2
2019	5474,7	12,9	4648,2	706,9	15,2
2020	5269,3	14,1	4491,2	742,6	16,5
2021	5450,8	13,6	4684,7	742,1	15,9
2022	3883,3	13,0	3405,0	503,0	14,8
2023	4098,2	13,3	3589,9	545,5	15,2
2024	4231,3	13,0	3715,8	549,3	14,8

Джерело: розраховано за даними [1]

Так, у 2015-2019 рр. коливання частки кінцевих споживчих витрат у ВВП в межах 84-90% вказувало на відносну збалансованість між споживанням, інвестиціями та зовнішньоторговельним компонентом. Зростання цього показника у подальшому

вказує на фактичну компенсацію негативного внеску чистого експорту. Відповідно, саме внутрішній попит дедалі більшою мірою визначає загальну конфігурацію використання валового продукту. Зазначена тенденція демонструє підвищену

чутливість макроекономічної динаміки до змін внутрішнього споживання, відтак внутрішній попит потенційно набудатиме стратегічного значення як фактор підтримки завантаження виробничих потужностей та зайнятості.

Не менш важливою характеристикою майбутньої відновлювальної моделі може стати зміна територіальної конфігурації внутрішнього ринку. Масштабна релокація бізнесу та внутрішня міграція населення вже формують нові осередки економічної активності, а після завершення воєнної фази ці процеси можуть посилитися, спричинивши перерозподіл споживчого попиту між регіонами, появу нових локальних ринків, зміни щільності торговельних мереж та відповідної адаптації логістичної інфраструктури [21]. Отож саме торговельна галузь, виконуючи функцію інтегратора регіональних економічних систем, може стати драйвером формування нової просторово-економічної структури внутрішнього ринку України.

Важливо, щоби відновлювальна модель економіки не обмежувалася відтворенням довоєнної структури. Під впливом нових споживчих уподобань, необхідності оптимізації витрат та підвищення операційної ефективності суб'єкти господарювання можуть активніше впроваджувати цифрові рішення, розвивати омніканальні формати продажу, модернізувати логістичні процеси. Хоча інноваційний компонент може залишатися фоновим на початкових етапах, він поступово інтегруватиметься у функціонування внутрішнього ринку, підвищуючи його продуктивність і адаптивність.

У межах окресленої вище відтворювальної моделі внутрішня торгівля виконує функцію системного посередника між формуванням доходів та їх трансформацією у платоспроможний попит. Через неї замикається ключовий контур економічного відтворення: доходи домогосподарств → споживання → виробництво → зайнятість → бюджетні

надходження. Саме в цій точці відбувається матеріалізація доходів у ринковий сигнал для виробника, що визначає масштаби випуску, структуру пропозиції та параметри інвестиційної активності. Активізація внутрішнього ринку означає не лише зростання товарообороту, а передусім інтенсифікацію обігу доходів усередині економіки. У післявоєнному відновленні стабільність такого обігу набуває визначального значення, оскільки забезпечує передбачуваність попиту та знижує невизначеність виробничих рішень. Відповідно, торгівля перестає сприйматися як вторинний сектор обігу і постає як елемент, що структурує відтворювальні пропорції. Підтвердженням структурної ваги внутрішньої торгівлі є її частка у валовому внутрішньому продукті та валовій доданій вартості української економіки (табл. 2).

Наведені розрахунки дозволяють стверджувати про стабільність структурної ролі торгівлі, адже упродовж останніх 10 років, попри значні геополітичні шоки, її частка у ВВП коливалася в межах 12,5-14,1%, а у валовій доданій вартості – 14,8-16,5%. Навіть в умовах повномасштабної війни, на тлі різкого скорочення абсолютних макроекономічних показників частка сектора не зазнала критичного структурного провалу, а це вказує, що галузь, хоча і синхронізувалася з коливаннями економічної системи, проте не втратила системної ролі у відтворювальній конфігурації.

Виявлена структурна сталість має принципове значення для розвитку торгівлі як драйвера післявоєнного відновлення. Фіскальний вимір посилює цю роль. Торгівля генерує вагомий надходження податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств та податків із заробітної плати працівників, підтримуючи фінансову спроможність держави, та забезпечує ресурсну основу реалізації відбудовчих програм (рис. 2).

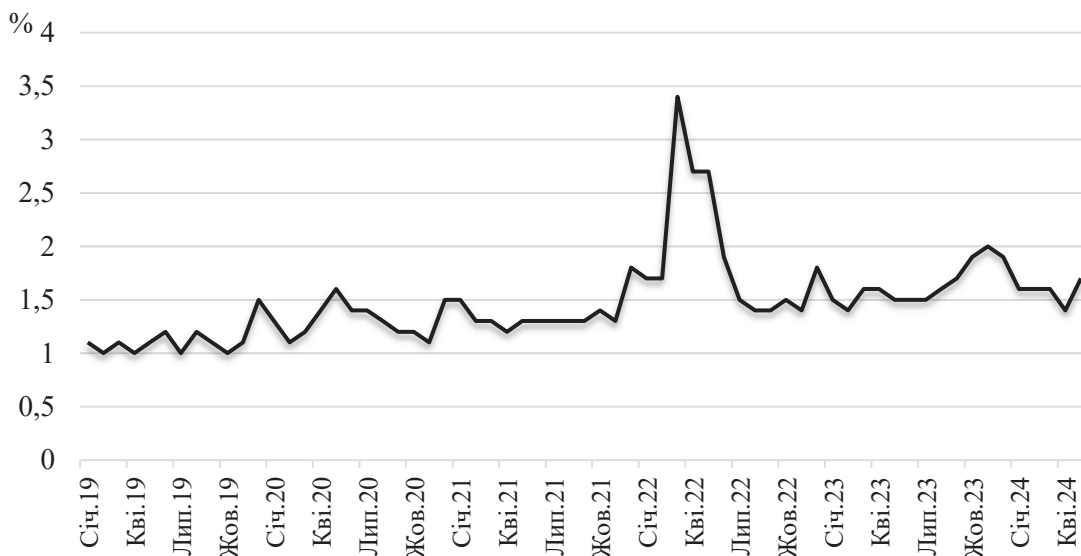

Рис. 2. Динаміка податкової ефективності торговельної галузі

Джерело: побудовано за даними [4]

Ще одним важливим фактором зниження чутливості економіки до зовнішніх шоків може стати збалансованість між експортною та внутрішньо-орієнтованою складовими торгівлі, яка дозволяє знижувати волатильність макроекономічної динаміки. Співвідношення продукції внутрішнього та імпортного походження, рівень локалізації доданої вартості, інтеграція регіональних виробників у національні канали збуту безпосередньо формуватимуть мультиплікативний ефект, а структура внутрішнього товарообороту визначатиме, які сегменти виробництва отримують імпульс до розширення, а отже – яким буде характер економічного зростання у післявоєнний період.

Об'єктивні можливості внутрішньої торгівлі стати драйвером економічного відновлення у післявоєнний період залежать від того, чи відображає сектор лише загальну макроекономічну тенденцію, чи демонструє підвищену проциклічність і потенційно виконує прискорювальну функцію у фазі відновлення. Отож ми проаналізували еластичність валової доданої вартості торгівлі відносно валового внутрішнього продукту України, використовуючи методичний підхід дугової еластичності.

$$E = \frac{\Delta \text{ВДВт} / \text{ВДВт}}{\Delta \text{ВВП} / \text{ВВП}}, \quad (1)$$

де E – коефіцієнт еластичності валової доданої вартості торгівлі;

$\Delta \text{ВДВт}$ – зміна валової доданої вартості торгівлі;

$\Delta \text{ВВП}$ – зміна валового внутрішнього продукту.

Для аналізу було відібрано кілька послідовних етапів трансформації досліджуваного сектору. Упродовж дошкового періоду (2015-2019 рр.) динаміка торгівлі загалом випереджала темпи зростання ВВП (коефіцієнти еластичності переважно перевищували одиницю), що свідчило про її

підвищену чутливість до розширення сукупного попиту. Період пандемійного шоку та короткострокової макроекономічної нестабільності (2019-2021 рр.) характеризувався порушенням попередніх закономірностей взаємодії між ВВП і сектором торгівлі. Спостерігались атипові значення еластичності, включно з від'ємними, що відображало різноспрямованість динаміки макроекономічних показників і торговельної діяльності в умовах структурних обмежень, пов'язаних із пандемією та змінами споживчої поведінки.

Найбільш різкі зміни еластичності припадають на період повномасштабного воєнного шоку (2021-2022 рр.), коли скорочення валової доданої вартості торгівлі відбулося швидшими темпами, ніж падіння ВВП, що свідчить про інтенсивну реакцію торговельного сектору на глибоке макроекономічне скорочення та підтверджує його високу чутливість до системних кризових потрясінь. У наступний період часткової стабілізації та адаптації економіки (2022-2023 рр.) внутрішня торгівля демонструвала випереджальну динаміку відновлення порівняно із загальноекономічними показниками, що вказує на поступове відновлення функціонування споживчих ринків і торговельної інфраструктури. Водночас у 2023-2024 рр. темпи зростання валової доданої вартості торгівлі сповільнилися відносно динаміки ВВП, що проявилось у суттєвому зниженні значення коефіцієнта еластичності. Така зміна може інтерпретуватися як ознака переходу від фази різкої адаптаційної реакції до більш стриманої траєкторії структурної перебудови сектору. Виявлена тенденція (табл. 3) свідчить про проциклічність сектору в умовах глибокої трансформації економічної системи. Водночас відсутність критично високих значень коефіцієнта еластичності дозволяє говорити не про руйнівну дестабілізацію, а про адаптаційну перебудову функціонування торгівлі в умовах повномасштабної війни.

Таблиця 3

Динаміка еластичності валової доданої вартості торгівлі відносно ВВП України

Період	Темп зміни ВВП, %	Темп зміни ВДВ торгівлі, %	Еластичність
2015–2016	+2,44	+4,29	1,76
2016–2017	+2,36	+2,42	1,03
2017–2018	+3,49	+4,71	1,35
2018–2019	+3,20	+3,55	1,11
2019–2020	–3,75	+5,05	–1,35
2020–2021	+3,45	–0,07	–0,02
2021–2022	–28,8	–32,2	1,12
2022–2023	+5,5	+8,5	1,53
2023–2024	+3,25	+0,70	0,22

Джерело: розраховано і побудовано автором

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі.

1. Внутрішній торгівлі у післявоєнній відбудові економічної системи України доцільно виконувати функцію системного інтегратора відтворювальних процесів, забезпечуючи трансмісію доходів у платоспроможний попит та формуючи завершальну фазу економічного кругообігу, забезпечуючи макроекономічну стабілізацію в умовах втрати частини зовнішніх ринків.

2. Збереження структурної ваги частки торгівлі у ВВП та валовій доданій вартості засвідчив відсутність критичного скорочення галузі, вказуючи на адаптаційну спроможність та інтегрованість у базові відтворювальні пропорції національної економіки.

3. Еластичність валової доданої вартості торгівлі відносно ВВП України вказує на помірну проциклічність і випереджальну динаміку розвитку галузі у фазі відновлення, що дозволяє розглядати торгівлю як потенційний драйвер економічного зростання у післявоєнний період.

Перспективними напрямками подальших досліджень є визначення мультиплікативних ефектів внутрішньої торгівлі з урахуванням рівнів локалізації та регіональної диференціації торговельної інфраструктури в умовах просторової трансформації ринку, а також моделювання впливу цифровізації та омніканальних форматів збуту на продуктивність відтворювальної системи в довгостроковій перспективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Графська О., Гарасимчук Н., Дудаш О. Пріоритети розвитку економіки в умовах післявоєнного відновлення: аналіз світового досвіду. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-64-45.

2. Державна служба статистики України. Банк даних. 2026. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer?md5=4e6eef6be8e33200fd94923f065c9e0>

3. Дороніна О. А., Капранова Л., Каспрук А. В. Місія соціального підприємництва як інструменту управління економікою в умовах воєнного стану. *Економіка і організація управління*. 2024. № 4 (52). С. 132-144. DOI: 10.31558/2307-2318.2023.4.14.

4. Державна податкова служба України. Окремі показники декларування ПДВ по галузях. 2026. URL: <https://tax.gov.ua/data/files/435692.pdf>

5. Куцик П. О. Внутрішня торгівля України у системі міжгалузевих зв'язків: сучасні тенденції і ключові диспропорції. *Підприємництво і торгівля*. 2021. № 31. С. 5-12. DOI: 10.36477/2522-1256-2021-31-01.

6. Мельник М. І., Лещух І. В., Банах О. І. Просторово-структурні зміни підприємницького сектору України в умовах війни. *Регіональна економіка*. 2025. № 1. С. 132-146. DOI: 10.36818/1562-0905-2025-1-12.

7. Міністерство фінансів України. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні. 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

8. Орел Ю. Л., Прочан А. О., Нестеренко О. П. Перспективи післявоєнного відновлення економіки України: реалії сьогодення. *Академічні візії*. 2024. № 31. DOI: 10.5281/zenodo.11096562.

9. Попадинець Н. Регулювання розвитку внутрішнього ринку споживчих товарів: продовольча безпека в умовах війни. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Тернопіль, 1-2 черв. 2022 р.). Тернопіль: Паляниця, 2022. С. 37-40.

10. Стісукун А. В. Структурні реформи та інституційні зміни як фактори розвитку роздрібно торгівлі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 20. С. 220-225. DOI: 10.32702/2306-6814.2025.20.220.

11. Тимейчук Ю. Концептуальні основи стратегічного та територіального розвитку торговельних мереж. *Економіка та суспільство*. 2025. № 77. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-77-46.

12. Трут О. О. Передумови та фактори результативного розвитку внутрішньої торгівлі України. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2021. № 20. DOI: 10.20535/2307-5651.20.2021.252597.

13. Щербакова О. Українська економіка і економічна політика. *Економіка України*. 2025. Т. 68. № 1 (758). С. 20-37. DOI: 10.15407/economyukr.2025.01.020.

14. Deineko L., Tsyplitska O. Key objectives of industrial recovery in a post-war period: lessons from global experience. *MIND Journal*. 2022. Vol. 14. DOI: 10.36228/MJ.14/2022.1.

15. Dhyne E., Kikkawa A. K., Komatsu T., Mogstad M., Tintelnot F. Foreign demand shocks to production networks: Firm responses and worker impacts. NBB Working Paper. 2022. No. 412. Brussels: National Bank of Belgium. 82 p.

16. Kocherov M., Dzhyhora O., Dykha M., Lukianova V., Polozova V. Mechanisms of post-war economic recovery in Ukraine: The role of the international community. *Economic Affairs*. 2023. Vol. 68. No. 2. P. 1311-1321. DOI: 10.46852/0424-2513.2.2023.35.

17. Levine M. R. Finance, growth, and inequality. IMF Working Paper. 2021. № 2021/164. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4026360

18. Migeed R. R. Trade-Based Solutions for Revitalizing Post-Conflict Economies. *Michigan Journal of International Law*. 2023. Vol. 44. No. 3. P. 445-470. DOI: 10.36642/mjil.44.3.trade.

19. Raghutla C. The effect of trade openness on economic growth: Some empirical evidence from emerging market economies. *Journal of Public Affairs*. 2020. Vol. 20. No. 3. e2081. DOI: 10.1002/pa.2081.

20. Taufikurahman M. R., Firdaus A. H. The impact of digital technology utilization in the trade sector on its productivity, labor and economic growth. *Buletin Ilmiah Litbang Perdagangan*. 2020. Vol. 14. No. 2. P. 195-214. DOI: 10.30908/bilp.v14i2.432.

21. United Nations Conference on Trade and Development. Trade and Development Report 2024:

Rethinking Development in the Age of Discontent. Geneva: UNCTAD, 2024. URL: <https://unctad.org/publication/trade-and-development-report-2024>

22. World Bank. World Development Report 2022: Finance for an Equitable Recovery. Washington, DC: World Bank, 2022. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/408661644986413472>

23. Zhang Z., Cui P., Hao J., Li N., Zeng Z., Liu Y. Analysis of the impact of dynamic economic resilience on post-disaster recovery “secondary shock” and sustainable improvement of system performance. *Safety Science*. 2021. Vol. 144. 105443. DOI: 10.1016/j.ssci.2021.105443.

REFERENCES

1. Hrafkska, O., Harasymchuk, N., and Dudash, O. (2024), Priorityty rozvytku ekonomiky v umovakh pisliavoiennoho vidnovlennia: analiz svitovoho dosvidu. *Ekonomika ta suspilstvo*, 64, DOI: 10.32782/2524-0072/2024-64-45.

2. State Statistics Service of Ukraine (2026), Data bank. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer?md5=4e6eeef6be8e33200fd94923f065c9e0>

3. Doronina, O. A., Kapranova, L., and Kaspruk, A. V. (2024), Misiia sotsialnoho pidpriemnytstva yak instrumentu upravlinnia ekonomikoiu v umovakh voiennoho stanu, *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, № 4(52), s. 132-144, DOI: 10.31558/2307-2318.2023.4.14.

4. State Tax Service of Ukraine (2026). Okremi pokaznyky deklaruvannia PDV po haluziakh, available at: <https://tax.gov.ua/data/files/435692.pdf>

5. Kutsyk, P. O. (2021), Vnutrishnia torhivlia Ukrainy u systemi mizhhaluzevykh zviazkiv: suchasni tendentsii i kliuchovi dysproportsii, *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, № 31, s. 5-12, DOI: 10.36477/2522-1256-2021-31-01.

6. Melnyk, M. I., Leshchukh, I. V. and Banakh, O. I. (2025), Prostorovo-strukturni zminy pidpriemnyt'skoho sektoru Ukrainy v umovakh viiny, *Rehionalna ekonomika*, № 1, s. 132-146, DOI: 10.36818/1562-0905-2025-1-12.

7. Ministry of Finance of Ukraine (2025), Valovy vnutrishnii produkt (VVP) v Ukraini, available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

8. Orel, Yu. L., Prochan, A. O. and Nesterenko, O. P. (2024), Perspektyvy pisliavoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy: realii sohodennia, *Akademychni vizii*, № 31, DOI: 10.5281/zenodo.11096562.

9. Popadynets, N. (2022), Rehuliuвання rozvytku vnutrishnoho rynku spozhyvchykh tovariv: prodovolcha bezpeka v umovakh viiny, *Formuvannia mekhanizmu zmitsnennia konkurentnykh pozytsii natsionalnykh ekonomichnykh system u hlobalnomu, rehionalnomu ta lokalnomu vymirakh: materialy VIII Mizhnar. nauk.-prakt. konf.*, Ternopil, s. 37-40.

10. Stiskun, A. V. (2025), Strukturni reformy ta instyutsiini zminy yak faktory rozvytku rozdrubnoi torhivli, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, № 20, s. 220-225, DOI: 10.32702/2306-6814.2025.20.220.

11. Tymeichuk, Yu. (2025), Kontseptualni osnovy stratehichnoho ta terytorialnoho rozvytku torhovelnykh merezh, *Ekonomika ta suspilstvo*, № 77, DOI: 10.32782/2524-0072/2025-77-46.

12. Trut, O. O. (2021), Peredumovy ta faktory rezultatyvnoho rozvytku vnutrishnoi torhivli Ukrainy, *Ekonomichnyi visnyk NTUU “KPI”*, № 20, DOI: 10.20535/2307-5651.20.2021.252597.

13. Shcherbakova, O. (2025), Ukrain'ska ekonomika i ekonomichna polityka, *Ekonomika Ukrainy*, № 68(1), s. 20-37, DOI: 10.15407/economyukr.2025.01.020.

14. Deineko, L. and Tsyplitska, O. (2022), Key objectives of industrial recovery in a post-war period: lessons from global experience, *MIND Journal*, № 14, DOI: 10.36228/MJ.14/2022.1.

15. Dhyne, E., Kikkawa, A. K., Komatsu, T., Mogstad, M., and Tintelnot, F. (2022), Foreign demand shocks to production networks: Firm responses and worker impacts. NBB Working Paper, № 412.

16. Kocherov, M., Dzhyhora, O., Dykha, M., Lukianova, V. and Polozova, V. (2023), Mechanisms of post-war economic recovery in Ukraine: The role of the international community, *Economic Affairs*, № 68(2), s. 1311-1321, DOI: 10.46852/0424-2513.2.2023.35.

17. Levine, M. R. (2021), Finance, growth, and inequality. IMF Working Paper, 2021/164, available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4026360

18. Migeed, R. R. (2023), Trade-Based Solutions for Revitalizing Post-Conflict Economies, *Michigan Journal of International Law*, № 44(3), s. 445-470, DOI: 10.36642/mjil.44.3.trade.

19. Raghutla, C. (2020), The effect of trade openness on economic growth: Some empirical evidence from emerging market economies, *Journal of Public Affairs*, № 20(3), e2081, DOI: 10.1002/pa.2081.

20. Taufikurahman, M. R. and Firdaus, A. H. (2020), The impact of digital technology utilization in the trade sector on its productivity, labor and economic growth, *Buletin Ilmiah Litbang Perdagangan*, № 14(2), s. 195-214, DOI: 10.30908/bilp.v14i2.432.

21. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2024), Trade and Development Report 2024: Rethinking Development in the Age of Discontent, available at: <https://unctad.org/publication/trade-and-development-report-2024>

22. World Bank (2022), World Development Report 2022: Finance for an Equitable Recovery, available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/408661644986413472>

23. Zhang, Z., Cui, P., Hao, J., Li, N., Zeng, Z., Liu, Y. and Wu, S. (2021), Analysis of the impact of dynamic economic resilience on post-disaster recovery “secondary shock” and sustainable improvement of system performance, *Safety Science*, № 144, s. 105443, DOI: 10.1016/j.ssci.2021.105443.

Стаття надійшла: 09.01.2026

Стаття прийнята: 14.02.2026

Стаття опублікована: 17.03.2026